

Działalność organizacji i podmiotów działających w sferze kultury w dobie pandemii

Rok 2020 był szczególnym rokiem. Przebiegał on bowiem pod wpływem ogólnoświatowej pandemii covid-19. Ze względu na znaczną zachorowalność zaczęto wprowadzać środki bezpieczeństwa, aby ograniczyć rozprzestrzenianie się wirusa. Od marca zaczęły obowiązywać różne ograniczenia w życiu społeczno-gospodarczym. Dotyczyły one nie tylko instytucji publicznych, podmiotów gospodarczych, ale także ludności w życiu prywatnym. Ograniczenia te i ich częste zmiany zasięgu i form miały ogromny wpływ na sferę kultury, jako jedną z dziedzin życia publicznego. Bardzo dotkliwie odczuły to instytucje artystyczne, takie jak teatry, filharmonie, teatry muzyczne i operowe. Najbardziej poszkodowaną grupą byli artyści z kręgu sztuki wysokiej, niezwiązani umową o pracę z żadną instytucją artystyczną, a korzystających z mechanizmu wolnego rynku tj. z występów publicznych, które w tym okresie były zabronione.

1. Powiat Cieszyński jest organizatorem największej instytucji kultury w regionie tj. Muzeum Śląska Cieszyńskiego wraz z jego oddziałami w Wiśle, Skoczowie i Górkach Wielkich.

Z powodu pandemii nastąpiło zamknięcie instytucji kultury, w tym Muzeum. Miało to miejsce w następujących okresach: od 12.03.2020 r. do 06.07.2020 r. (od 13.05.2020 r. otwarta była dla zwiedzających Galeria Wystaw Czasowych w Muzeum w Cieszynie) oraz od 07.11.2020 r. do 31.01.2021 r. oraz obecnie od 20.03.2021 r. do odwołania.

W Muzeum i jego oddziałach wprowadzono rygor sanitarny polegający na zachowaniu dystansu społecznego, obowiązku używania maseczek, codziennej dezynfekcji klamek i uchwytów, dezynfekcji rąk przed wejściem do pracy. Do budynków wpuszczane były tylko osoby załatwiające sprawy służbowe niecierpiące zwłoki. W czasie rządowych obostrzeń pracownicy Muzeum wykonywali swoje zwykłe obowiązki, zarówno pracownicy merytoryczni, jak i administracja i obsługa.

W niektórych okresach był to skład okrojony, ponieważ część, będąc rodzicami, korzystała z prawa do opieki nad dziećmi, przebywała na kwarantannie, izolacji czy zwolnieniu lekarskim. W uzasadnionych przypadkach kilku osobom na krótki okres zlecono wykonywanie pracy zdalnie.

W okresie zamknięcia dla zwiedzających przeprowadzono porządkowanie magazynów i inwentaryzacje w działach. Pracownicy zarówno w Cieszynie, jak i w Oddziałach przygotowywali projekty do MKiDN w celu pozyskania środków na dalszą działalność. Na bieżąco prowadzone były nadzory archeologiczne m.in. w okolicy ulic Głębokiej i Stary Targ w Cieszynie oraz w Skoczowie. W tym czasie również opracowano, wykonano i umieszczono na ekspozycji stałej Muzeum w Cieszynie opisy eksponatów, w celu ułatwienia indywidualnego zwiedzania. Wygłoszono 21 prelekcji i odczytów, przeprowadzono 54 lekcje muzealne oraz konkurs dla dzieci szkół podstawowych pt. „Kiesi stoła tu stodoła”.

W lipcu 2020 r. trafił do sprzedaży 7. tom wydawnictwa „Cieszyńskie Studia Muzealne/Těšínský muzejní sborník”. Efektem pracy wydawniczej w czasie pandemii (i współpracy z Wydawnictwem Modena) jest także najnowsze wydawnictwo albumowe pt. „Czy mnie jeszcze pamiętasz? Cieszyn w latach 60. i 70. XX wieku. Fotografie Tadeusza Kopoczka”, cieszące się dużym powodzeniem. W przygotowaniu jest monografia pt. „Rotunda na Górze Zamkowej w Cieszynie. Badania archeologiczno-architektoniczne 1941-2017” - efekt przeprowadzanego projektu.

Sytuacja skłoniła do większego wykorzystania wirtualnych form udostępniania muzealnych zbiorów – prezentowania wystaw czasowych w Internecie (ekspozycję stałą można oglądać wirtualnie

już od kilku lat). Kolejnym narzędziem wykorzystywanym do prezentacji Muzeum jest Facebook, gdzie Muzeum w Cieszynie i jego Oddziały mają swoje profile i umieszczają ciekawostki związane z własną działalnością. Ponadto na Facebook'u bardzo prężnie działa grupa „Ze zbiorów Muzeum Śląska Cieszyńskiego” (ok. 1000 członków) i „Pochowani na cmentarzach żydowskich w Cieszynie”, gdzie odwiedzający zachęceni są do poznawania historii naszego regionu (w ciekawej formie prezentowane są różne zakątki Śląska Cieszyńskiego na starych fotografiach). Z początkiem tego roku podjęto decyzję o prezentacji stałego cyklu Spotkań Szersznikowskich na platformie YouTube'a, gdzie dotychczas zaprezentowano już 3 spotkania, które zgromadziły dziesięciokrotnie większą liczbę odbiorców od tradycyjnej formy prezentacji. W roku 2020, w okresie otwarcia Muzeum dla zwiedzających można było obejrzeć, oprócz ekspozycji stałej, 6 wystaw czasowych. Z tego jedna pt. „Ukryte na dawnej fotografii. Życie w Cieszynie końca XIX do lat 30 XX w.” dostępna była również wirtualnie na stronie internetowej Muzeum. Z najnowszą wystawą czasową pt. „Była sobie ulica... czyli rzecz o dawnej Głębokiej” ze względu na obecne zamknięcie dla zwiedzających można się także zapoznać na muzealnej stronie internetowej (wirtualne zwiedzanie oraz części opisowe).

Stała współpraca z Wiadomościami Ratuszowymi zaowocowała kilkunastoma artykułami popularyzującymi wiedzę o regionie (mgr I. French, mgr J.P. Borowski).

Czas pandemii miał swoje odbicie w małej frekwencji (ok. 1/3 zwiedzających w poprzednim roku) co przełożyło się na zmniejszone dochody. Dodatkowo redukcji uległy dochody z działalności gospodarczej Muzeum tj. z parkingu w Wiśle oraz wynajmu pomieszczeń gastronomicznych (obniżony do ¼ czynsz).

2. Powiat Cieszyński, na podstawie porozumienia z Miastem Cieszyn, współfinansuje Bibliotekę Miejską w Cieszynie, która pełni funkcję biblioteki powiatowej.

Biblioteka Miejska niemal nieprzerwanie prowadziła swoją działalność statutową. Nawet w okresie zamknięcia dla czytelników (od 10.03 do 3.05 oraz od 9 do 29.11.2020 r.) z powodu wprowadzonych przez rząd obostrzeń sanitarnych prowadziła wypożyczenia książek „na zewnątrz” tj. poza siedzibą biblioteki. Obostrzenia związane z pandemią dotyczące nie tylko instytucji i podmiotów gospodarczych, ale także ludności w sferze życia prywatnego przełożyły się na spadek liczby wypożyczeń w stosunku do roku 2019 (158 536 – 2019r.; 125 453 – 2020r.). Poza wypożyczeniami zbiorów Biblioteka realizowała projekty z pozyskanych na ten cel źródeł finansowania m.in. Ministerstwa Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu, Narodowego Centrum Kultury, Unii Europejskiej oraz Związku Artystów i Kompozytorów Scenicznych. Prowadziła działalność kulturalną i edukacyjną poprzez organizację warsztatów literackich, teatralnych czy plastycznych. Organizowane były prelekcje i spotkania autorskie. Część z wymienionych form przeprowadzona była także online. Mimo obostrzeń udało się utrzymać stałe działania związane z popularyzacją czytelnictwa (np. Dyskusje o książkach, Biblioteczny rękodzielnik, Cieszyńska studnia literacka itp.). Przeprowadzone zostały także lekcje biblioteczne dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych. W zakresie działalności na rzecz bibliotek powiatu cieszyńskiego zrealizowano wyjazdy instruktazowe do bibliotek publicznych, udzielano bibliotekom pomocy przy gromadzeniu, opracowaniu, selekcji i kontroli księgozbiorów, aktualizacji baz danych oraz opracowaniu dokumentów, zarządzeń i procedur otwarcia bibliotek po okresie epidemii (w czasie epidemii kontakt z placówkami odbywał się w formie on-line). Organizowano dla bibliotekarzy konferencje szkoleniowe oraz pomoc w zakresie obsługi systemu komputerowego *Mateusz*.

3. Powiat Cieszyński współfinansuje realizację różnych wydarzeń kulturalnych lub zleca je do realizacji organizacjom pozarządowym. Pierwotnie w roku minionym, w otwartym konkursie ofert z zakresu kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego, zlecono 19 zadań na łączną kwotę 72 000 zł. Ostatecznie 16 podmiotów przystąpiło do realizacji zadań, wykorzystując łącznie środki w wysokości 61 400 zł, co stanowi 85,28% przeznaczonych na dotacje środków finansowych. Zestawienie zadań przedstawia poniższa tabela.

Jak wynika z zestawienia, organizacje pozarządowe w większości podjęły się realizacji planowanych zadań. Jednak nie udało się uniknąć negatywnego wpływu pandemii i wynikających stąd obostrzeń. Niedogodności wynikające z ograniczeń związanych z walką z pandemią niemalże nie miały wpływu na przedsięwzięcia wydawnicze. Zadania o charakterze koncertowo – scenicznym przyjęły formę transmisji online lub formę hybrydową z zachowaniem obowiązujących przepisów. Wymusiło to korekty organizacyjne co do formy i programu planowanych przedsięwzięć. Przyjęte formy transmisji internetowych spowodowały, że zyskały one więcej odbiorców online ze względu na łatwość dostępu, szczególnie dla osób niepełnosprawnych. Z drugiej jednak strony trzeba wziąć pod uwagę, że na minus takich rozwiązań wpływa jakość zastosowanych środków technicznych zarówno po stronie nadawcy, jak i odbiorcy. W przypadku realizacji innych form działań w zakresie kultury np. konkursy, wprowadzony reżim sanitarny wpłynął na zmniejszenie się frekwencji uczestników.

Powiat Cieszyński, w okresie przed pandemią, aktywnie uczestniczył w organizacji takich przedsięwzięć jak: Tydzień Kultury Beskidzkiej w Wiśle, Międzynarodowy Przegląd Zespołów Regionalnych „Złoty Kłos” w Zebrzydowicach, Międzynarodowy Studencki Festiwal Folklorystyczny w Cieszynie, Międzynarodowy Festiwal Teatralny „Bez Granic” czy Międzynarodowy Przegląd Filmowy „Kino na Granicy”. Z powyższego zestawienia Powiat był współorganizatorem Międzynarodowego Przeglądu Filmowego „Kino na Granicy”, które całkowicie (po zmianie terminu) przyjęło formę transmisji internetowych. Organizatorzy Festiwalu Teatralnego zrezygnowali z jego organizacji w warunkach panującej pandemii i zmieniających się przepisów związanych z reżimem sanitarnym. Pozostałe wymienione przedsięwzięcia odbyły się w ograniczonej, symbolicznej formule bez zaangażowania środków finansowych Powiatu Cieszyńskiego.

Tabela – zrealizowane dotacje w dziedzinie kultury w 2020 roku.

l.p.	Podmiot	Nazwa zadania	Dotacja wykorzystana (zł)
1	Chrześcijańskie Stowarzyszenie Ekumeniczne w Ustroniu; 43-450 Ustroń, ul. Daszyńskiego 28	Organizacja XVI Festiwalu Ekumenicznego	7 000
2	Euro-Szybin; 43-400 Cieszyn, ul. Kraszewskiego 11	Trzy Odslony Kultury	6 00
3	Fundacja Aktywności Społecznej Cieszynianka; 43-400 Cieszyn, ul. Zofii Kossak-Szatkowskiej 6	Legendarny Trójbój	5 600
4	Konwent Zakonu Bonifratrów w Cieszynie; 43-400 Cieszyn, Pl. Londzina 1	Opracowanie historyczne materiałów zawartych w schematyzmie prowincjonalnym bonifratrów z lat 1765-1777 (AKBC 30, Catalogus	3 900

		Religiosorum Sacri Ordinis Sancti Joannis de Deo seu F.F. Misericordiae Conscriptus mense Februaruu 1765) oraz ich publikacja w postaci tradycyjnej oraz elektronicznej - część II. Dokończenie transliteracji i tłumaczenia oraz opracowanie historyczne	
5	Macierz Ziemi Cieszyńskiej - Towarzystwo Miłośników Regionu; 43-400 Cieszyn, ul. Stalmacha 14	Wydawnictwo "Kalendarz Cieszyński 2021"	1 000
6	Muzeum Drukarstwa w Cieszynie; 43-400 Cieszyn, ul. Głęboka 50	(nie)TYPOwa sztuka	10 000
7	Parafia Ewangelicko Augsburgska w Cieszynie; 43-400 Cieszyn, Pl. Kościelny 6	III Koncerty Wyższobramskie	3 000
8	Rzymskokatolicka Parafia pw. Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski; ul. Bielska 148, Pogórze, 43-430 Skoczów	Pogórskie Kolędowanie	3 500
9	Rzymskokatolicka Parafia pw. Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski; ul. Bielska 148, Pogórze, 43-430 Skoczów	Wieczory Muzyki Organowej i Kameralnej - Pogórze	2 000
10	Stowarzyszenie Miłośników Zbytkowa; ul. Wyzwolenia 49, Zbytków, 43-246 Strumień	Pamięć o Majorze	3 300
11	Stowarzyszenie "Nasz Pierściec"; ul. Jerzego Tomanka 8, Pierściec, 43-430 Skoczów	XIII Transgraniczny Gwarowy Konkurs Recytatorski "Tu sóm moi korzynie"	1 600
12	Stowarzyszenie Przyjaciół Pogórza; ul. Bielska 87, Pogórze, 43-430 Skoczów	V Piknik Historyczno-Edukacyjny w Pogórze	4 000
13	Stowarzyszenie Serfenta; 43-400 Cieszyn, ul. Srebrna 1	Plecionkarstwo to przyszłość	2 000
14	Stowarzyszenie Twoje Korzenie w Polsce; 30-527 Kraków, ul. Piwna 24/55	Cieszyńska genealogia on-line. Rozbudowa bazy "Przodkowie z Cieszyna"	2 000
15	Stowarzyszenie "Via Musica"; 43-400 Cieszyn, ul. Niemcewicza 2	XXIX Festiwal Muzyki Wokalnej "Viva il canto" Cieszyn 2020	8 500
16	Towarzystwo Miłośników Ustronia; 43-450 Ustroń, ul. Hutnicza 3	Wydanie 23 tomu "Pamiętnika Ustrońskiego" - cyklicznej publikacji regionalnej, popularyzującej dziedzictwo kulturowe Śląska Cieszyńskiego	3 400
RAZEM (zł) :			61 400

Dodatkowe zadanie zlecone z trybie z pominięciem otwartego konkursu ofert (tzw. „ małe granty”):

l.p.	Podmiot	Nazwa zadania	Dotacja wykorzystana (zł)
1	Stowarzyszenie Twórcze „Brzimy”; 43-450 Ustroń, ul. Hutnicza 3	Organizacja pleneru artystycznego Ustroń – Brenna 2020	3 000
RAZEM (zł) :			3 000

4. Powiat Cieszyński także samodzielnie realizuje projekty z dziedziny kultury, które mają na celu inicjowanie rozwoju i zachowania dziedzictwa kulturalnego Śląska Cieszyńskiego.

Ograniczenia w związku z walką z pandemią spowodowały, że nie odbyły się coroczne Dożynki powiatowe, które stanowiły, wpisane w tradycję regionu, podsumowanie życia rolników i środowisk wiejskich. Nie odbyła się też uroczysta Gala wręczenia Nagród Powiatu Cieszyńskiego w dziedzinie kultury im. ks. Leopolda Jana Szersznika.

Natomiast udało się wydać album płytowy z muzyką cieszyńskich kompozytorów Karola i Adama Hławiczków w wykonaniu Eweliny Bachul na zabytkowych organach Kościoła Jezusowego w Cieszynie. Twórczość tych kompozytorów, mimo ich dorobku i wysokiego poziomu artystycznego, ulega zapomnieniu, mimo iż należą do grona wybitnych „cieszyńiaków”, którzy kształtowali tożsamość Śląska Cieszyńskiego.

Następną pozycją wydaną przez Powiat Cieszyński jest książka prof. Idziego Panica pt. „Książę Cieszyński Przemysław Noszak. Wielki pan małego księstwa”. Książka przybliżyła postać najwybitniejszego bodaj księcia cieszyńskiego, który dzięki swojej aktywności, lojalności i sile charakteru jako dyplomata wywarł znaczący, a zarazem bardzo pozytywny wpływ na dzieje Europy Środkowej pod koniec wieku XIV.

Rok 2020 był rokiem rocznic, które także zostały podkreślone. W tym właśnie roku mijało 100 lat od urodzin św. Jana Pawła II i 25 lat od jego wizyty w Skoczowie w związku z kanonizacją, urodzonego w tym mieście, św. Jana Sarkandra. Dla uczczenia tych wydarzeń Powiat Cieszyński wydał przemówienia Papieża Jana Pawła II wygłoszone podczas jego skoczowskiej wizyty oraz reprint książki autorstwa ks. Teodora Czaputy pt. „Życie i śmierć męczeńska bł. Jana Sarkandra” wydanej w Cieszynie w 1920 r. Zorganizowane zostały także dwie wystawy poświęcone Papieżowi Janowi Pawłowi II. Pierwsza, plenerowa pt. „Urodziłem się w Wadowicach” prezentowana była na skoczowskim rynku, druga pt. „Jan Paweł II. Człowiek i kultura” prezentowana w Muzeum Śląska Cieszyńskiego w Cieszynie.

We wrześniu ubiegłego roku, w okresie poluzowania reżimu sanitarnego zorganizowane zostały Uroczystości Ullmanowskie poświęcone austriackiemu kompozytorowi urodzonemu w Cieszynie 1 stycznia 1898 roku – Viktorowi Ullmannowi (zmarł zamordowany w Auschwitz-Birkenau 18 października 1944 roku). Organizatorami przedsięwzięcia byli: Powiat Cieszyński, Miasto Cieszyn, Biblioteka Miejska w Czeskim Cieszynie, Austriackie Forum Kultury w Warszawie, Austriackie Forum Kultury w Pradze oraz NOEMI Arts&Media - agencja komunikacji międzynarodowej w Pradze. W ramach wydarzenia zorganizowane zostały koncerty oraz konferencje poświęcone kompozytorowi.

Na podsumowanie 2019 roku – Roku Stanisława Hadyny Powiat Cieszyński wydał książkę jego autorstwa pt. „Drogi mapom wydarte”. Była to jedyna niewydana pozycja literacka w jego dorobku. Została ona utrwalona dla pokoleń. Stanisław Hadyna znany jest w regionie, jako muzyk, dyrygent i założyciel Zespołu Pieśni i Tańca „Śląsk”, natomiast, jako kompozytor, muzykolog, literat i publicysta nadal czeka na odkrycie i docenienie.

5. Podsumowanie

Pandemia i ograniczenia związane z jej zwalczaniem miała ewidentny wpływ na realizację zadań z dziedziny kultury przez Powiat Cieszyński. Ograniczeniom i redukcją objęte zostały wydarzenia o charakterze masowym (np. dożynki) oraz te związane z udziałem publiczności (koncerty, spektakle, przeglądy). Rozwinął się natomiast internetowy przekaz wydarzeń artystycznych, w tym koncertów, seansów filmowych i wystaw. Z tej formy transmisji skorzystali organizatorzy większych przedsięwzięć artystycznych takich jak: Przegląd Filmowy Kino na Granicy, Tydzień Kultury Beskidzkiej, Międzynarodowy Studencki Festiwal Folklorystyczny, czy Festiwal Muzyki Wokalnej „Viva il canto”, ale także obie instytucje finansowane z budżetu Powiatu Cieszyńskiego: Muzeum Śląska Cieszyńskiego i Biblioteka Miejska. Ta forma przekazu dała możliwość uczestnictwa większej liczbie odbiorców, wykraczające nieraz poza możliwości sal i innych przestrzeni koncertowych oraz widowni teatralnych na naszym terenie. Pozbawia ona jednak możliwości kontaktu artystów z odbiorcami, co dla kreacji sztuk scenicznych jest warunkiem niemal kluczowym.

Ograniczeniom podlegała także działalność instytucji kultury. Przez długi okres Muzeum Śląska Cieszyńskiego nie było dostępne dla publiczności, natomiast kiedy otwarcie placówki było możliwe, zwiedzanie podlegało ograniczeniom. Także Muzeum w swojej działalności wykorzystywało przekaz internetowy do prezentowania organizowanych przez siebie wystaw i wirtualnego zwiedzania. Narzędzia internetowe instytucja ta wykorzystuje do tworzenia stałej grupy odbiorców i miłośników historii. Niemal bez szwanku funkcjonowała Biblioteka Miejska w Cieszynie. Działalność w zakresie wypożyczeń przebiegała bez zakłóceń, z wyjątkiem krótkiego okresu zamknięcia placówki na podstawie odgórnego rozporządzenia. Pozostałe działania i imprezy z udziałem publiczności i czytelników przebiegały z zachowaniem reżimu sanitarnego lub online.

Bez przeszkód przebiegała zaś działalność wydawnicza. Jako najbezpieczniejsza z form działalności z zakresu kultury zaowocowała wydaniem szeregu publikacji i wydawnictw wcześniej prezentowanych.

Wiele omówionych kwestii z zakresu prowadzenia działalności kulturalnej w roku ubiegłym jest nadal aktualnych, ponieważ na dzień przygotowywania niniejszego materiału pandemia nadal trwa, zmieniając, być może w wielu dziedzinach na trwałe, życie kulturalne w powiecie cieszyńskim.

STAROSTA

Mieczysław Szczurek